

Kuusamon Mouruniemen kivekautisen asuinpaikan koekaivaus elokuussa 2009

Arkeologia
FT Jari Okkonen
Heinäkuu 2010

SISÄLLYS

ARKISTOTIEDOT	3
ABSTRAKTI	4
JOHDANTO	5
TUTKIMUSKOhteet	6
HAVAINNOT JA LÖYDÖT	9
YHTEENVETO	10
KARTTALUETTELO	11
KUVALUETTELO	11
KARTAT	13
KUVAT	17
LIITTEET 1-3	

liite 3 poistettu (löytökustannusten kopio)

ARKISTOTIEDOT

KUUSAMO KIITÄMÄJÄRVI MOURUNIEMI [80]

(Muinaisjäännösrekisterin tunnus 305010080)

Kivikautisen asuinpaikan koekaivaus 17.–26.8.2009

Peruskartta: 4524 08 VALTANEN
Kohteen keskuskoordinaatit x = 7326125
y = 3624338
z = 255–257,5 (N60)

Tila: Metsähallitus/Laatumaa 305-893-10-1

Löydöt: KM 38246: 1–39, asuinpaikkalöytöjä

Aiemmat tutkimukset: A. Erä-Esko 1975, inventointi
M. Sarkkinen 1999, inventointi
J. Okkonen 2009, tarkastus

Aiemmat löydöt: KM 31702:1–2

Kuvadokumentaatio: Digitaalikuvat 96 kuvaa (OY, ark. lab.)

KUUSAMO KIITÄMÄJÄRVI MOURUHIETA E 158]

(Muinaisjäännösrekisterin tunnus 305010158)

Kivikautisen asuinpaikan koekaivaus 17.–26.8.2009

Peruskartta: 4524 08 VALTANEN
Kohteen keskuskoordinaatit x = 7326141
y = 3624257
z = 252,8–255 (N60)

Tila: Metsähallitus/Laatumaa 305-893-10-1

Löydöt: KM 38246: 1–39, asuinpaikkalöytöjä

Aiemmat tutkimukset: M. Sarkkinen 1999, inventointi
J. Okkonen 2009, tarkastus

Aiemmat löydöt: KM 31713

Kuvadokumentaatio: Digitaalikuvat 96 kuvaa (Oy, ark. lab.)

ABSTRAKTI

KIVIKAUTISEN ASUINPAIKAN KOEKAIVAUUS 17.–26.8.2009

KUUSAMO KIITÄMÄJÄRVI MOURUNIEMI [80]
Pk. 4524 08 VALTANEN
x = 7326125; y = 3624338 ; z = 255–257,5 (N60)
Kivikautisen asuinpaikan koekaivaus

KUUSAMO KIITÄMÄJÄRVI MOURUHIETA E [158]
Pk. 4524 08 VALTANEN
x = x = 7326141; y = y = 3624257; z = 252,8–255 (N60)
Kivikautisen asuinpaikan koekaivaus

Oulun yliopiston arkeologian oppiaine suoritti pienimuotoisen kaivaustutkimuksen Kuusamon Mouruniemen kivikautisella asuinpaikalla elokuussa 2009. Tutkimukset koskivat kahta erillistä muinaisjäännöskohdetta (Mouruniemi ja Mouruhieta E), jotka näyttävät muodostavan yhtenäisen kohteen. Tutkimuksen johtajana toimi FT Jari Okkonen. Muinaisjäännöskohteet sijaitsevat Kuusamon taajamasta noin 24 km itään. Tutkimuksen kustannuksista vastasi Oulun yliopisto. Kuusamon kansanopisto tarjosi seitsemänhenkiselle tutkimusryhmälle majoituksen ja ruoan.

Mouruniemen kohde löydettiin vuonna 1975 ja vuonna 1999 Mika Sarkkisen suorittamassa muinaisjäännösten inventoinnissa alueelta löydettiin useita kuoppajäännöksiä sekä asuinpaikkaan viittaavia kvartsi-iskoksia. Lisäksi niemen länsiosassa havaittiin asuinpainanne. Elokuun 2009 kenttätutkimuksen tavoitteena oli selvittää asuinpaikan laajuutta ja luonnetta. Koko Mouruniemi näyttäisi muodostavan yhtenäisen pesäkkeisen asuinpaikkapinnan, joka on osittain tuhoutunut soranoton ja järvenpinnan nousun aiheuttaman eroosion vuoksi. Länsiosassa Mouruhieta E - kohteeseen liittyvään asuinpainanteeseen tehty koekuoppa osoittautui löydöttömäksi.

Löydöt: KM 38246: 1–39

Ajoitus: kivikausi

Kaivetun alueen laajuus: 8 m²

Kenttätyöaika: 17.-26.8.2009

Tutkimuskustannukset: Oulun yliopisto arkeologian oppiaine

Tutkimusraportti: J. Okkonen 6.7.2010 Museovirasto, arkeologian osasto, topografinen arkisto, kopio Oulun yliopiston Arkeologian laboratoriossa

JOHDANTO

Oulun yliopisto suoritti pienimuotoisen kaivaustutkimuksen Metsähallituksen hallinnoimalla Kuusamon Kiitämäjärven pohjoisrannalla sijaitsevalla alueella elokuussa 2009. Muinaisjäänökset sijaitsevat kunnan itäosassa, noin 24 km Kuusamosta itään (**kartta 1**). Kenttätyöt koskivat kahta muinaisjäänöskohdetta (Kuusamo [80], ja Kuusamo [158]). Muinaisjäänösrekisterin mukaan Mouruniemen nokassa on Aarni Erä-Eskon vuonna 1975 inventoinnissa raportoima kivikautinen asuinpaikka (Kuusamo [80], Mouruniemi). Tähän kohteeseen liittyvissä inventointitiedoissa mainitaan, että järveen viettävistä törmistä on löydetty kvartsi-iskoksia ja että paikalla on ainakin neljä pyöreää kuoppajäännöstä.

Niemen länsirannalla edellisestä satakunta metriä luoteeseen sijaitsee Mika Sarkkisen vuonna 1999 inventoima kivikautinen asuinpaikka (Kuusamo [158], Mouruhieta E). Sarkkinen löysi vesirajasta kvartsi-iskoksia ja esineitä. Lisäksi kohdassa havaittiin tuolloin maakuoppa ja mahdollinen asumuspainanne (**Illite 1**). Mouruniemen länsipuolella runsaan parinsadan metrin päässä edellisistä sijaitsee niinkään Sarkkisen vuonna 1999 löytämä kivikautinen asuinpaikka (Kuusamo [157], Mouruhieta W). Jälkimmäinen on Metsähallituksen alueen ulkopuolella (**Illite 2**), eikä siihen kajottu tässä tutkimuksessa.

Tutkimuksen johtajana toimi FT Jari Okkonen ja muissa tehtävissä toimi neljä perustutkinto-opiskelijaa, yksi jatkotutkinto-opiskelija ja yksi kuusamolainen vapaaehtoinen. Mukana olivat kaivausjohtajan lisäksi seuraavat henkilöt: Mirette Modarress, Teemu Tiainen, Matleena Riutankoski, Jukka Heikkilä, Olavi Tuovinen ja Seppo Kela. Lisäksi Metsähallituksesta paikalla työskenteli kahtena päivänä Pekka Veteläinen. Tutkimuksen kustannuksista vastasi Oulun yliopisto, mutta Kuusamon kansanopisto vastasi ryhmän majoituksesta ja muonituksesta.

Kartoittamisessa käytettiin apuna RTK-GPS-laitetta. Kaivaminen suoritettiin normaalisti lastaa käyttäen. Alueen puihin ei kajottu lainkaan ja muuhunkin kasvillisuuteen kajoaminen pyrittiin minimoimaan mahdollisimman vähäiseksi. Yleiskartoitus voitiin suorittaa ilman peruslinjojen tekemistä ja mittauksissa käytettiin YKJ-koordinaatteja. Kaivaus suoritettiin tasokaivauksena, jossa kerroksen paksuus oli 5 cm. Kaikki kaivettu maa asetettiin pressuille, josta se kaivausten päätteeksi voitiin siististi lapioida takaisin. Kaivauspaikat entisöitiin tutkimusten päätteeksi ja laattoina irrotetut turvepalat aseteltiin paikoilleen päällimmäiseksi.

Allekirjoittanut teki Mouruniemelle tarkistuskäynnin 16.–17.6.2009 Metsähallituksen pyynnöstä, kun kävi ilmi, että Laatumaa oli suunnitellut paikalle kesämökkitorinteja. Tarkastuksessa mitattiin tavallisella käsi-GPS-laitteella rantahiekalla näkyvien kvartsilöytöjen levintä sekä aikaisemmin havaittujen kiintojäännösten sijainti. Metsähallituksen hallinnoiman maa-alueen pohjoisosasta löydettiin kaksi kuoppajäännöstä lisää (liite 1). Kesäkuun tarkastuksessa vesirajan molemmin puolin mitattujen kvartsien levintä indikoi laaja pesäkkeistä asuinpaikkapintaa. Elokuun tutkimuksissa pyrittiin varmistamaan muutamin koekuopin asuinpaikan laajuutta niemen keskiosassa sekä selvittämään niemen kärjessä havaitun asuinpaikkapinnan laatua. Tätä tarkoitusta varten alueella hahmoteltiin neljä koekuoppaa/kaivausalueita (kartta 2, koe 1-4).

TUTKIMUSKOhteet

Koe 1, Mouruniemi [80]

Koordinaatit: x=7326111,29/7326110,70-7326112,96/7326112,41;
y=3624349,17/3624350,00-3624350,25/3624351,06;
z= n. 257,5

Koekuoppa 1 sijoitettiin Mouruniemen kärjessä sijaitsevan supan pohjalle pohjois–etelä-suuntaisen polun itäpuolelle (kuva 1). Tarkoituksena oli selvittää ulottuuko asuinpaikkapinta myös niemen kärjen keskiosaan. Jääkauden sulamisvaiheen geologiaan liittyvän kuolleenjään kuopan ympärillä on kaikkiaan neljä aikaisemmissa inventoinneissa kuoppajäännökseksi luokiteltua kiintojäännöstä. Halkaisijaltaan ne ovat parisen metriä ja syvyydeltään noin puolisen metriä. Elokuun 2009 koekaivauksessa ei pyritty selvittämään kuoppajäännösten luonnetta tai ikää. Koe 1:n kohdassa kaivaminen aloitettiin 1x1 m koeruutuna. Turpeen poistamisen jälkeen esille tuli huuhtoutumiskerros, jossa oli runsaasti sekä palaneita että palamattomia kiviä. Asuinpaikkapinnan jatkuminen supan pohjalle näytti myös ilmeiseltä – kvartsilöytöjä havaittiin jo mineraalimaan pinnassa. Palaneet kivet eivät näyttäneet muodostavan selkeää tulisijaa, mutta jotta asiasta saataisiin tarkempi selko, päätettiin koeruutua laajentaa puolimetriä koillis- ja lounaissuuntaan (kuva 2).

Ensimmäinen kaivauskerros koostui pääosin harmaasta huuhtoutumiskerroksesta (E-horisontti). Maalaji oli lähinnä karkeaa hiekkaa. Palaneiden kivien lisäksi koeruuduissa havaittiin palamattomia maakiviä (kartta 3). Löydöt koostuvat enimmäkseen kvartsi-

iskoksista, joita oli ensimmäisessä kaivauskerroksessa yhteensä 71 kappaletta (painoltaan yhteensä 491 grammaa). Ruudun B pohjoisosa kaivettiin muuta aluetta syvemmälle ja sen alalla toinen kaivauskerros koostui rikastumiskerroksesta eli B-horisontista. Sen löydöt koostuivat 10:stä kvartsi-iskoksesta (100 g). Erityisesti ruudussa C oli isoja ulkopintaisia kvartsilohkoja. Laajennuksesta A löytyi säleitä ja yksi punertava ruusukvartsi. Laajennuksesta B löydettiin bipolaariydin sekä tavallinen iskentäydin.

Lisäksi koe 1:n ruudusta B, sen ensimmäisestä kerroksesta hiilipitoisesta huuhtoutumiskerroksesta löydettiin pieni retusoitu piisäle (liite 3, KM 38246:3). Se näyttäisi olevan täsmälleen samaa materiaalia kuin niemen nokkaan tehdystä koe 4:stä löytynyt piikärki (KM38246:1). Muut koekuopan kvartsiesineet olivat veitsi (KM 38246:15), kaksi suorateräistä kaavinta (KM 38246:16, KM 38246:18) sekä kärjekäs purasin (KM 38246:17). Koe 1:n toiseen kerrokseen ja rikastumiskerrokseen kaivetun koillisosan laajennuksen (ruutu B) pohjoisosasta löydettiin 1,4 grammaa (23 kpl) palaneita luita (KM38246:39). Luut ja niiden myötä aukeava ajoitusmahdollisuus toimivat perusteluna tämän alueen syvemmälle kaivamiselle.

Koe 2, Mouruhleta E [158]

Lounaisnurkan koordinaatit: $x=7326167,46$;
 $y=3624318,53$;
 $z= n. 257,9$

Laajuudeltaan 1x1 m oleva kuokuoppa sijoitettiin pääilmansuuntien mukaisesti koskemattomalta näyttävään metsämaahan noin 10 metriä Mouruniemen kärkeen vievän polkutien länsipuolelle (kartta 2, kuva 3). Runsaan 30 metriä päässä pohjoisessa on sorakuoppa. Ohuen humuksen alta paljastui yhtenäinen vähäkivinen huuhtoutumiskerros, jonka pinnasta parin senttimetrin syvyydestä löydettiin yksi kvartsi-iskos (KM 38246:26) sekä kaksi kvartsikaavinta (KM 38246:13 ja 14). Koeruutua ei kaivettu pitemmälle (kuva 4). Löydöt indikoivat asuinpaikkapinnan jatkumisesta niemen keskiosaan.

Koe 3, Mouruhietä E [158]

Lounaisnurkan koordinaatit: $x=7326164,46$;
 $y=3624291,69$;
 $z= n. 253$

Laajuudeltaan 1x1 m olevan koekuopan tarkoituksena oli selvittää järven rannassa havaitun pitkänomaisen painanteen luonnetta (liite 1, ap 2). Paikalla aiemmin tehdyn inventoinnin mukaan kyseessä oli asumuspainanteeksi tulkittu kuoppajäännös (liite 2). Paikan kasvillisuus oli soistuvan metsän tyyppilajistoa (kuva 5). Pääilmansuuntien mukainen koeruutu asetettiin mahdollisen kuoppatalon pohjan keskelle noin seitsemän metriä rannasta (kartta 2). Noin puolen metrin paksuisen turpeen alta paljastui kivetön hienoa hiekkaa oleva mineraalimaa, joka vertautui viereiseen järvenrantahietikkoon. Mitään muinaisjäännökseen viittaavia havaintoja ei tehty (kuva 6). Koekuopan perusteella näyttäisi siltä, ettei kyseessä ole kiinteä muinaisjäännös. Asumuspainanteen järvenpuoleinen valli on todennäköisimmin muotoutunut jäänpuskun seurauksena. Suopursujen ja paksun sammalkerroksen ja turpeen alta kiinteän muinaisjäännöksen havainnoiminen on vaikeaa. Asuinpaikkapinnan jatkumisesta epävarman kiintojäännöksen kohdalla kertovat rantaviivan kummaltakin puolelta löytyvät kvartsit (kartta 2).

Koe 4, Mouruniemi [80]

Koordinaatit: x=7326095,23-7326098,23;
y=3624359,33-3624361,33;
z= n. 257,5

Koekuoppa 4 sijoitettiin niemen kärjessä olevan tulipaikan liepeille polun itäpuolelle. Tarkoituksena oli varmistaa paikallisen Pekka Veteläisen (p. 0400-321453) kertomat havainnot asuinpaikasta. Metsähallituksessa suunnittelijana työskentelevä Veteläinen oli löytänyt vuosia sitten ennen kaivauksia Mouruniemen itärannalta rantasorasta piikaapimen (KM38246:2). Löytöpaikka (arviolta kohdasta x=7326183; y=3624356; z= n. 253) on jyrkkä sortuva ranta, josta löytäjä kertoi hakeneensa soraa pihapolkuja varten. Esine on selvästi pyöristynyt ja patinoitunut, mikä kertoo, että löytö on ollut tovin aaltojen armoilla rantasorassa.

Työt aloitettiin määrittelemällä pääilmansuuntien mukainen neliömetrin laajuinen koeruutu (ruutu C) tasaiselle leiriytymisestä ja tulistelusta kuluneelle tantereelle. Välttömästi ruudun länsipuolella sijaitti halkaisijaltaan noin puolimetrinen Veteläisen kaivamisesta johtuva häiriintynyt alue. Parisenttisen karikkeen ja hajanaisen humuksen alla havaittiin ohut kerros sekoittunutta väriltään ruskeaa mineraalimaata, joka ilmeisesti oli peräisin paikalla suoritetusta leiriytymiseen ja tulenpitoon liittyvistä kaiveluista. Karikkeen ja humuksen alta sekoittuneesta pintamaasta löydettiin viisi senttiä pitkä

tyvestään katkennut piikärki (**KM38246:1**). Löydöstä seurasi tarve laajentaa koekaivausalueita, jotta mahdollisia esinelöytöjä voitaisiin tavoittaa myös alkuperäisestä kontekstista, ja siten varmistaa asuinpaikkapinnan laatu ja löydetyn piikärjen mahdollinen konteksti (**kuva 7**).

Ruutuun C liittyen koekaivausalueita 4 laajennettiin kolmella neliömetrillä (**kartta 4**). Alue kaivettiin kahdessa viiden senttimetrin kerroksessa. Ruudun C sekoittuneen maan anomallasta huolimatta koe 4:n maannos oli normaali. Ensimmäinen kaivauskerros koostui lähinnä huuhtoutumiskerroksesta (E-horisontti), jossa oli siellä täällä erityisesti puun juurten luona hiiltä. Palaneita kiviä löydettiin alueelta viitisenkymmentä, mutta mitään yhtenäistä rakennetta tai tulisijaa ne eivät muodostaneet. Lisäksi alueella oli luonnostaan nyrkin ja päänkokoisia palamattomia kiviä. Toinen kaivauskerros käsitti lähinnä rikastumiskerroksen (B-horisontti), josta pystyttiin tekstuuriin ja värin perusteella kolme tyyppiä (B1, B2 ja B3). Maalaji koe 4:n alueella vaihteli keskihiekasta karkeaan hiekkaan (**kuva 8**). Ruutujen kulttuurikerrosta ei kaivettu loppuun eli muuttumatonta pohjamaata ei tavoitettu.

Huolimatta pienestä kaivausalueesta esinelöydöt olivat moninaiset. Ruudusta A löydettiin kiilleliuskeinen reikäkiven katkelma (**KM38246:4**) sekä kvartsiittinen hioin (**KM38246:5**). Ruudun B huuhtoutumiskerroksesta saatiin talteen läpinäkyvää vuorikiveä oleva kaavin (**KM38246:6**) ja työstämiseen liittyvä samaa materiaalia oleva bipolaariydin (**KM38246:12**). Ruudun A rikastumiskerroksesta löydettiin kaksi pientä fragmenttia keramikkaa (**KM38246:20-21**). Näistä toisessa on näkyvissä kampaleimakoristelua. Lisäksi koe 4:n alueelta löydettiin seitsemän fragmenttia palanutta luuta (**KM38246:37-38**) Koekaivausalueen neljästä ruudusta kaikki omasivat runsaasti kvartsi-iskoksia, joista muutamat ovat vuorikiveä.

HAIVAINNOT JA LÖYDÖT

Jo inventointiraporttien perusteella näytti ilmeiseltä, että Mouruniemi ja Mouruhieta E muodostivat todellisuudessa yhden kohteen. Maastossa kivikautisen asuinpaikkapinnan laajuuden määrittämiseksi maanpinnalle havaittavien kvartsilöytöjen sijainnit mitattiin RTK-GPS-laitteella. Kvartsi esiintyy alueen maaperässä luonnostaan erikokoisina kappaleina. Nämä luonnonkvartsit ovat muodoltaan pyöreitä ja siten se on paljolti samankaltaista kuin alueen maaperässä tavattava muu kiviaines.

Kaivausruutujen lisäksi kvartsilöytöjen levintää saatiin tarkastella siellä missä mineraalimaata on esillä tai maanpinta on jostain syystä rikkoutunut. Näin valtaosa ihmisen työstämistä kvartseista voitiin havaita rantahiekalta. Osa kvartsilöydöistä havaittiin käsivarren syvyydestä rantavedestä, missä ne olivat ilmeisesti olleet jo pitkän aikaa – päätelleen pyörityneistä särmistä. Järven pinta on noussut jonkin verran asuinpaikan hylkäämisen jälkeen, mikä on aiheuttanut rannan eroosiota ja asuinpaikkapinnan sortumista rantavoimien vaikutuksesta (kuva 9). Niemen itäranta on hyvin jyrkkä, mutta länsirannalla on havaittavissa ilmeisesti jääntönnöstä syntyneitä puskuvallia. Kvartsilöytöjä havaittiin myös rannan yläosassa sortuvasta rantatörmästä sekä rantavallin päältä muutamasta tuulenskaadosta. Yleisesti maaperä on niemenkärjessä hyvin kivinen, mutta niemen tyvessä esiintyy myös hienompia maalajeja. Niemen länsiosassa jäiden puskemasta rantapenkasta maakerrosten alta näkyi muutamia tulella palaneita sirpalekiviä ja iskoksia, mikä todistaa, että jäänpuskemaata maa-ainesta on kertynyt asuinpaikkapinnan päälle (kuva 10). Toisaalta on myös mahdollista, että asuinkenttää olisi tarkoituksellakin raivattu. Kiinnostava tieto on että Kiitämäjärven pinta on noussut viimeisen viidenkymmenen vuoden aikana. Paikallinen, noin 60-vuotias informantti, kertoi veden nousseen hänen elinaikanaan noin 20–30 cm.

Rannalla havaittujen kvartsien määrässä on alueellista vaihtelua, mutta näyttäisi siltä, että asuinpaikkapinta kattaa niemen molemmat rannat ulottuen niemen keskelle. Länsirannan asumuspainanteen (Mouruhieta E) luonteeseen tutkimukset eivät tuoneet selvyyttä. Neliömetrin laajuudesta koekuopasta ei löytynyt mitään kiinteään muinaisjäännökseen viittaavaa.

YHTEENVETO

Mouruniemellä näyttäisi koekaivauksen perusteella olevan kivikautinen asuinpaikkapinta joka pesäkkeisenä kattaa koko niemen alueen. Piikärjen ja saviastian kappaleen perusteella paikan voisi arvella olleen käytössä noin 5000 vuotta sitten. On mahdollista ja jopa todennäköistä, että niemi on ollut asumiskäytössä muinakin aikoina, mutta vuoden 2009 tutkimuksissa muihin ajanjaksoihin selvästi liittyviä löytöjä ei havaittu.

Oulussa 6.7.2010

FT Jari Okkonen

KARTTALUETTELO

1. Kuusamon Kiitämäjärven Mouruniemen ja Mouruhietä E:n kivikautisten asuinpaikkojen sijoittuminen peruskartalle 4524 08 VALTANEN. Karttaotteeseen on merkitty yhtenäiskoordinaatit. MK 1:20 000.
2. Kuusamon Mouruniemen ja Mouruhietä E:n tutkimusalueen yleiskartta. Karttaan on merkitty erilliset kaivausalueet (koe 1-4), neljä kuoppajäännöstä suppakuopan luona sekä rannasta havaitut kvartsilöydöt. Kartta perustuu RTK-GPS-mittauksiin.
3. Kuusamon Mouruniemen kivikautisen asuinpaikan koekaivausalue 1:n (koe 1) tasokartta (oikealla) ja dokumentaatiossa käytettyjen ruutujen jakautuminen (vasemmalla).
4. Kuusamon Mouruniemen kivikautisen asuinpaikan koekaivausalue 4 (koe 4) tasokartta noin 10 cm mineraalimaata (2. krs.) poistettuna (alhaalla) sekä löytökartta ja dokumentaatiossa käytettyjen ruutujen jakautuminen (ylhäällä).

KUVALUETTELO

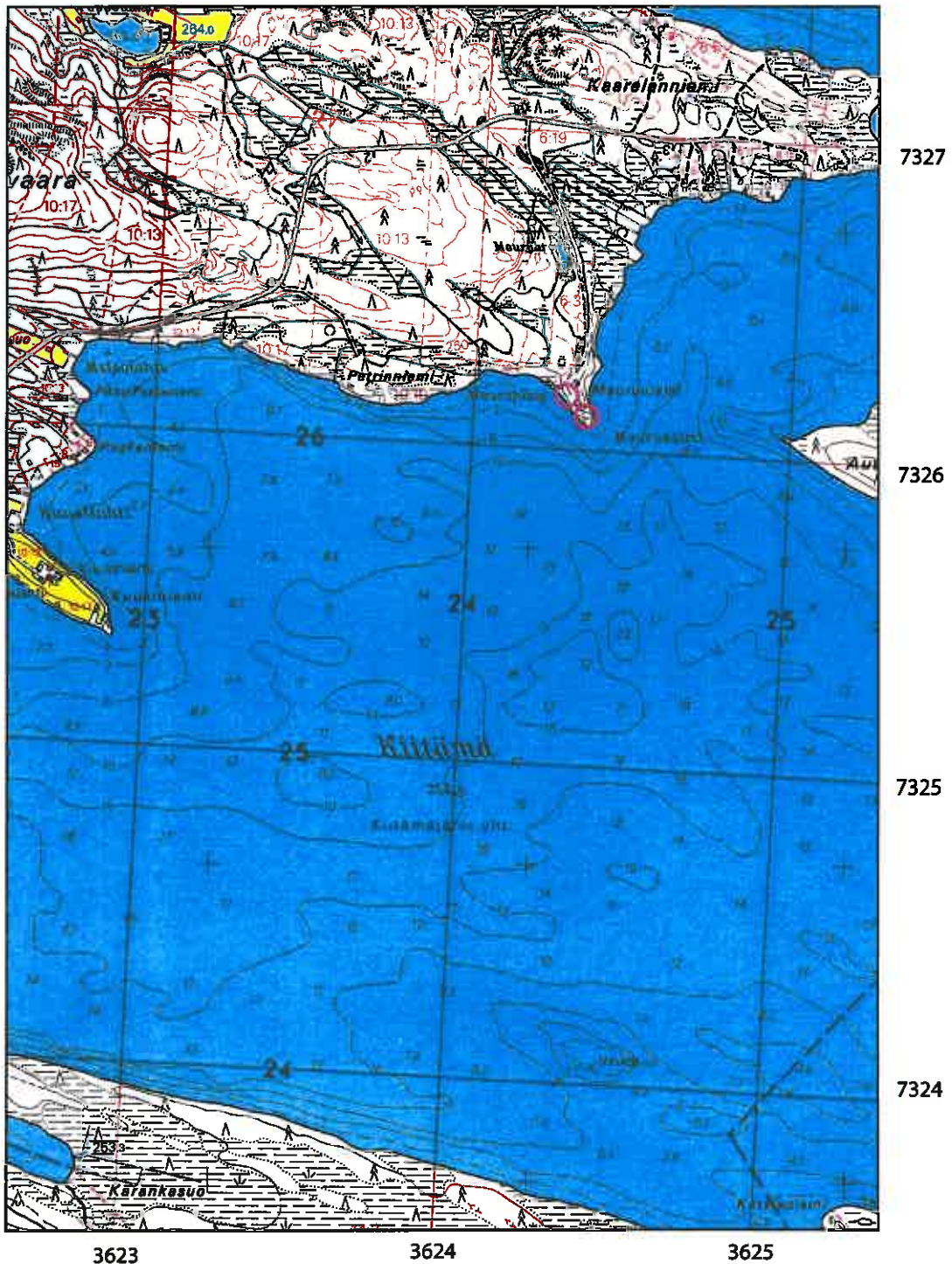
Aineisto on talletettu Oulun yliopiston arkeologian laboratorioon.

DIGITAALIKUVAT

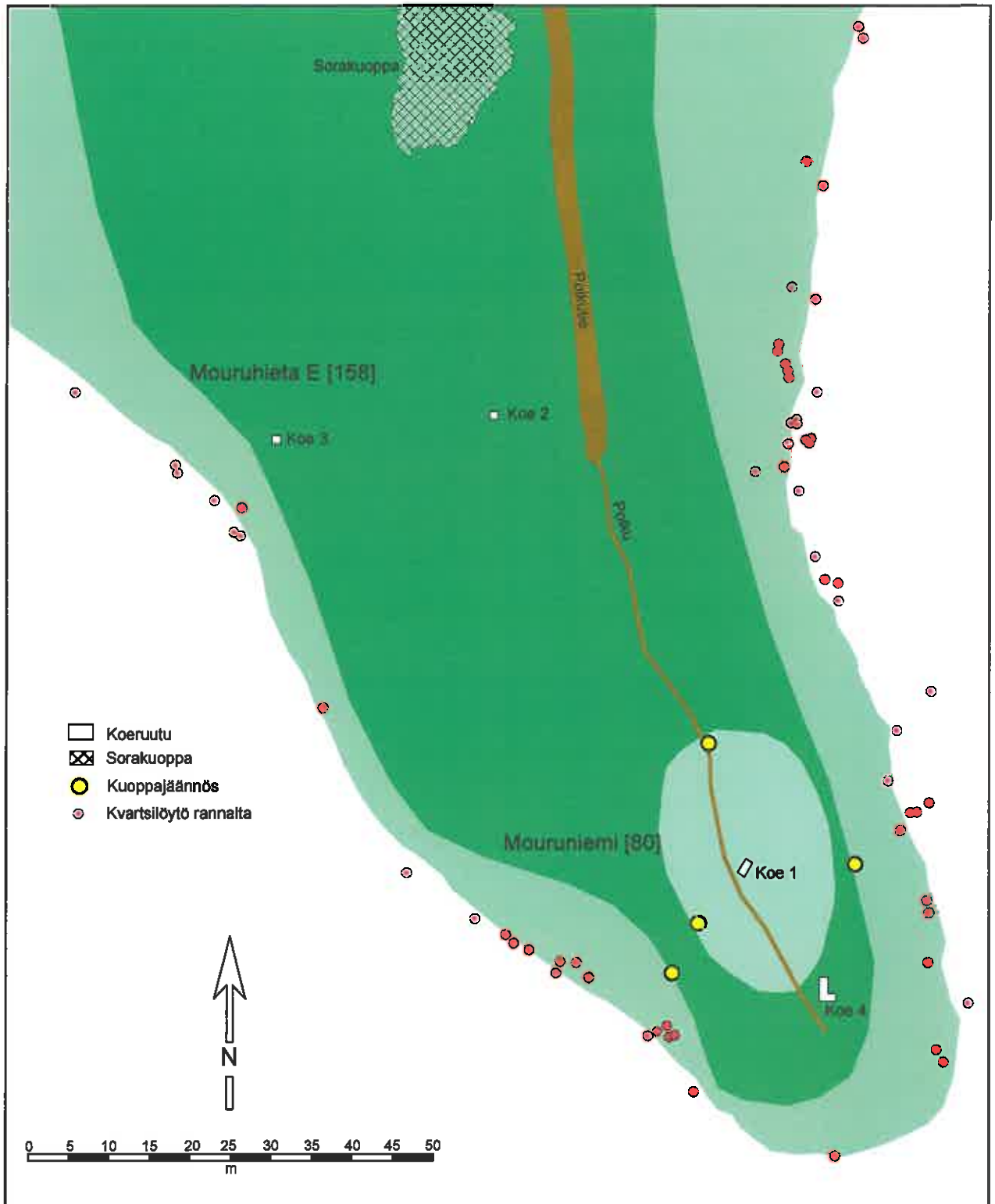
n.o.	pvm	aihe	suunta
1	17.8.2009	Työkuva. Tutustumista Mouruniemeen	koilliseen
2	17.8.2009	Yleiskuva. Suppakuoppa ennen toimenpiteitä	pohjoiseen
3	18.8.2009	Tasokuva. Koe 1 ennen toimenpiteitä	luoteeseen
4	18.8.2009	Tasokuva. Koe 1 humuksen poiston aikana	pohjoiseen
5	18.8.2009	Tasokuva. Koe 1 humuksen poiston aikana	etelään
6	18.8.2009	Tasokuva. Koe 1 huuhtoutumiskerroksen pintaa	kaakkoon
7	18.8.2009	Tasokuva. Koe 1 huuhtoutumiskerroksen pintaa	koilliseen
8	18.8.2009	Yleiskuva. Suppa, koe 1 ja nleimen nokkaan vievä polku	kaakkoon
9	19.8.2009	Työkuva. Huuhtoutumiskerroksen kalvamista koe 1:ssä	pohjoiseen
10	19.8.2009	Työkuva. Suppa, koe 1. O. Tuovinen ja S. Kela kalvamassa	luoteeseen
11	19.8.2009	Tasokuva. Koe 2 puolikas ruutua pintamaata poistettuna	etelään
12	19.8.2009	Tasokuva. Koe 2 puolikas ruutua pintamaata poistettuna	koilliseen
13	19.8.2009	Tasokuva. Koe 2 huuhtoutumiskerroksen pinta	etelään
14	19.8.2009	Tasokuva. Koe 3 puolikas ruutua pintamaata poistettuna	etelään
15	19.8.2009	Tasokuva. Koe 3 puolikas ruutua pintamaata poistettuna	lounaaseen
16	19.8.2009	Tasokuva. Koe 3 puolikas ruutua pintamaata poistettuna	lounaaseen
17	19.8.2009	Tasokuva. Koe 3 turve (0,5 m) poistettuna	etelään
18	19.8.2009	Tasokuva. Koe 3 turve (0,5 m) poistettuna, taustalla järvi	lounaaseen
19	19.8.2009	Tasokuva. Koe 3 turve poistettuna, "asumuspainanteessa"	lounaaseen
20	19.8.2009	Yleiskuva. Koe 3 (lippu näkyvässä) "asumuspainannetta"	kaakkoon
21	20.8.2009	Tasokuva. Koe 4 ruutu C, puoli ruutua pintamaata pois	pohjoiseen
22	20.8.2009	Työkuva. Koe 4 ruutu C, P. Veteläinen poistaa pintamaata	pohjoiseen
23	20.8.2009	Tasokuva. Koe 4 ruutu C, pintamaan poistoa	pohjoiseen
24	20.8.2009	Tasokuva. Koe 1 ruutu C, huuhtoutumiskerrosta poistettu 5 cm	-
25	20.8.2009	Työkuva. Koe 1 laajennusten A ja B turpeen poisto menossa	itään
26	20.8.2009	Työkuva. Koe 1 laajennusten A ja B turpeen poisto menossa	koilliseen
27	20.8.2009	Tasokuva. Koe 1. Ruutu C huuhtoutumiskerrosta kaivettu 5 cm	-
28	20.8.2009	Löytökuva. Koe 4 ruutu C piikärki sekoittuneessa pintamaassa	pohjoiseen
29	20.8.2009	Löytökuva. Koe 4 ruutu C piikärki sekoittuneessa pintamaassa	pohjoiseen
30	20.8.2009	Löytökuva. Koe 4 ruutu C piikärki sekoittuneessa pintamaassa	pohjoiseen

31	20.8.2009	Löytökuva. Koe 4 ruutu C piikärki mittakaavalla	pohjoiseen
32	20.8.2009	Löytökuva. Koe 4 ruutu C piikärki mittakaavana lasta	pohjoiseen
33	20.8.2009	Löytökuva. Koe 4 ruutu C piikärki sekoittuneessa pintamaassa	itään
34	20.8.2009	Löytökuva. Koe 4 ruutu C piikärki KM38246:1	etelään
35	20.8.2009	Löytökuva. Koe 4 ruutu C piikärki sekoittuneessa pintamaassa	etelään
36	20.8.2009	Löytökuva. Koe 4 ruutu C piikärki sekoittuneessa pintamaassa	etelään
37	20.8.2009	Tasokuva. Koe 1 laajennettuna. Ruutu C keskellä	koilliseen
38	20.8.2009	Tasokuva. Koe 1 Ruudussa A E:n pinta, C:ssä E, B:ssä E:n pinta	lounaaseen
39	20.8.2009	Työkuva. Koe 4 ruutu C, O. Tuovinen dokumentoi piikärkeä	pohjoiseen
40	20.8.2009	Tasokuva. Koe 1 ruutu A turpeen polsto	kaakkoon
41	20.8.2009	Löytökuva. Koe 4 ruutu C piikärki sekoittuneessa pintamaassa	etelään
42	20.8.2009	Löytökuva. Koe 4 ruutu C piikärki 10x10 cm ruudukolla	lanteen
43	20.8.2009	Tasokuva. Koe 4 ruutu C turpeenpolston jälkeen (nuoli väärin)	pohjoiseen
44	20.8.2009	Työkuva. Koe 4 ruutu C, P. Veteläinen kaivamassa	kaakkoon
45	20.8.2009	Yleiskuva. Koe 1. O. Tuovinen ja S. Kela supan pohjalla	pohjoiseen
46	20.8.2009	Tasokuva. Koe 3 "asumuspainanteessa" veden vallassa	lanteen
47	20.8.2009	Työkuva. Koe 1. S. Kela kaivamassa laajennuksia A ja B.	luoteeseen
48	21.8.2009	Työkuva. Koe 4, ruutuja A ja B pintamaata poistetaan	pohjoiseen
49	21.8.2009	Työkuva. Koe 1, laajennuksia A ja B kaivetaan	luoteeseen
50	21.8.2009	Työkuva. Koe 4, ruutuja A ja B pintamaata poistetaan	itään
51	21.8.2009	Työkuva. J. Okkonen esitelmöi Kuusamon kaavoittajille	itään
52	21.8.2009	Tasokuva. Koe 4, ruutu D ennen toimia	lanteen
53	24.8.2009	Tasokuva. Koe 1 ruutu A edessä (0,5x1 m) E-horisontti esillä	koilliseen
54	24.8.2009	Tasokuva. Koe 1, E-horisonttia kalvettuna 5 cm (kehlikolla)	luoteeseen
55	24.8.2009	Työkuva. Koe 4, ruutujen A ja B pintamaata poistetaan	itään
56	24.8.2009	Löytökuva. Koe 4 ruutu B, KM388246:6, rikastumiskerroksessa	-
57	24.8.2009	Löytökuva. Vuorikivikaavin sommissa	-
58	24.8.2009	Löytökuva. Vuorikivikaavin sommissa	-
59	24.8.2009	Työkuva. Koe 4, M. Riutankoski, J. Heikkilä ja S. Kela kaivavat	koilliseen
60	24.8.2009	Tasokuva. Koe 4 ruutu D, huuhtoutumiskerroksen pintaa	luonaaseen
61	24.8.2009	Tasokuva. Koe 1. Rikastumiskerroksen pintaa	-
62	25.8.2009	Työkuva. Koe 1 nurkkia mitataan RTK-GPS-laitteella	lounaaseen
63	25.8.2009	Työkuva. RTK-GPS-mittausta M. Riutankoski ja J. Heikkilä	pohjoiseen
64	25.8.2009	Löytökuva. Keramiikan pala koe 4 ruutu A	pohjoiseen
65	24.8.2009	Löytökuva. Savlastian kappale KM 38246:20	-
66	25.8.2009	Löytökuva. Reikäkiven katkelma, koe 4 ruutu A, B-horisontti	pohjoiseen
67	25.8.2009	Löytökuva. Reikäkiven katkelma KM 38246:4	-
68	25.8.2009	Löytökuva. Reikäkiven katkelma, lähikuva.	-
69	25.8.2009	Tasokuva. Koe 4, kerrosta 2 kaivetaan (5-10 cm)	etelään
70	25.8.2009	Löytökuva. Koe 4 ruutu A, keramiikkapala KM 38246:20	-
71	26.8.2009	Tasokuva. Koe 4, kerros 2 kaivettuna. B-horisontti	pohjoiseen
72	26.8.2009	Tasokuva. Koe 4, kerros 2 kaivettuna. B-horisontti	pohjoiseen
73	26.8.2009	Tasokuva. Koe 4, kerros 2 kaivettuna. B-horisontti	itään
74	26.8.2009	Tasokuva. Koe 4, kerros 2 kaivettuna. B-horisontti	luoteeseen
75	26.8.2009	Tasokuva. Koe 4, kerros 2 kaivettuna. B-horisontti	etelään
76	26.8.2009	Työkuva. Koe 4, M. Riutankoski piirtää tasokarttaa	kaakkoon
77	26.8.2009	Tasokuva. Koe 1, kerros 1 kaivettuna, B-ruudussa 2. kerros	koilliseen
78	26.8.2009	Tasokuva. Koe 1, ruutu B:n N-nurkka 2 krs. kaivettuna	lounaaseen
79	26.8.2009	Tasokuva. Koe 1 krs. 1, ruudun B nurkassa krs. 2	koilliseen
80	26.8.2009	Tasokuva. Koe 1, Ruudun B pohjoisnurkka 2. kerroksessa	kaakkoon
81	26.8.2009	Tasokuva. Koe 1 ruudut C ja A 1 krs. kaivettuna (E-horisontti)	kaakkoon
82	26.8.2009	Tasokuva. Koe 1, edessä ruutu B:n pohjoisnurkan luukuoppa	lounaaseen
83	26.8.2009	Työkuva. S. Kela piirtää tasokarttaa koe 1:stä	lounaaseen
84	26.8.2009	Yleiskuva. Koe 1 toimien päätyttyä entisöitynä	pohjoiseen
85	26.8.2009	Yleiskuva. Näkymä polkutien päästä koe 2 kohdalla	pohjoiseen
86	26.8.2009	Yleiskuva. Näkymä niemen poikki koe 2:n kohdalla	itään
87	26.8.2009	Yleiskuva. Näkymä niemen kärkeen koe 2:n kohdalla	etelään
88	26.8.2009	Yleiskuva. Sarkkisen inventoimaa kiveystä niemen länsiosassa	pohjoiseen
89	26.8.2009	Tasokuva. Koe 4 kalvausalue entisöitynä	itään
90	26.8.2009	Löytökuva. Länsirannan kvartsilöytöjä sortuvalta penkalta	itään
91	26.8.2009	Löytökuva. Palaneita kiviä länsirannalta	koilliseen
92	26.8.2009	Löytökuva. Palanut kivi kivipanoksen alla länsirannalta	itään
93	26.8.2009	Yleiskuva. Näkymä länsirannan rantapenkereeseen	luoteeseen
94	26.8.2009	Yleiskuva. Sortuvaa rantaa länsirannalla	luoteeseen
95	26.8.2009	Yleiskuva. Länsirannan puskuvalilla ja raivaamisen merkkejä (?)	luoteeseen
96	26.8.2009	M. Riutankoski, S. Kela, O. Tuovinen, J. Heikkilä ja J. Okkonen	itään

KARTAT

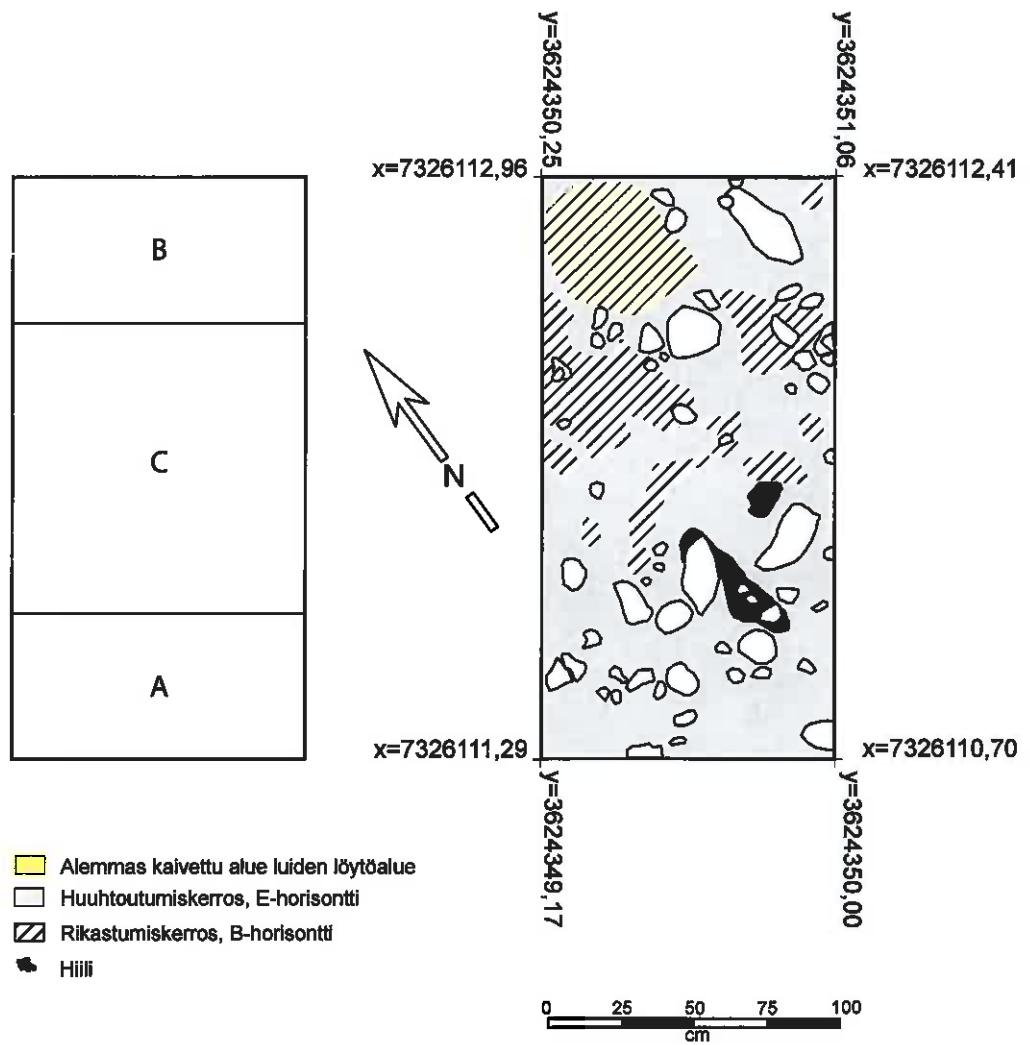

Kartta 1. Kuusamon Kiitämäjärven Mouruniemen ja Mouruhieta E:n kiviakautisten asuinpaikkojen sijoittuminen peruskartalle 4524 08 VALTANEN. Karttaotteeseen on merkitty yhtenäiskoordinaatit. MK 1:20 000.

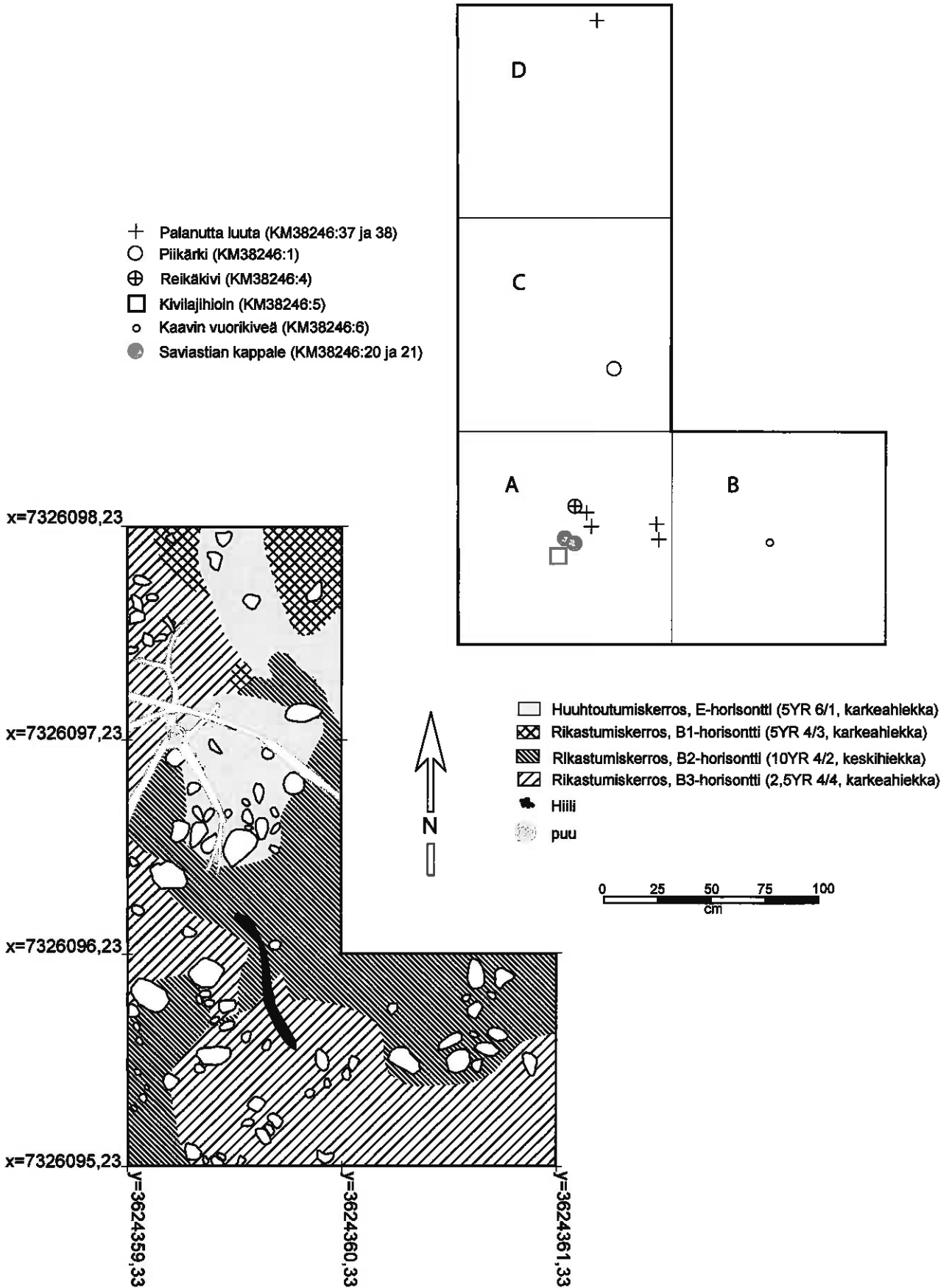

Kartta 2. Kuusamon Mouruniemen ja Mouruhieta E:n tutkimusalueen yleiskartta. Karttaan on merkitty erilliset kaivausalueet (koe 1-4), neljä kuoppajäännöstä suppakuopan luona sekä rannasta havaitut kvartsilöydöt. Kartta perustuu RTK-GPS-mittauksiin.

Kartta 3. Kuusamon Mouruniemen kivikautisen asuinpaikan koekaivausalue 1:n (koe 1) tasokartta (oikealla) ja dokumentaatiossa käytettyjen ruutujen jakautuminen (vasemmalla).

Kartta 4. Kuusamon Mouruniemen kivikautisen asuinpaikan koekaivausalue 4 (koe 4) tasokartta noin 10 cm mineraalimaata (2. krs.) poistettuna (alhaalla) sekä löytökartta ja dokumentaatiossa käytettyjen ruutujen jakautuminen (ylhäällä).

KUVAT

Kuva 1. Näkymä etelä-kaakkoon Mouruniemen kärkeen. Edessä suppakuoppa ja sen pohjalle polun itäpuolelle tehty koe 1. Taustalla näkyy niemen kärki ja koe 4:n tutkimusta.

Kuva 2. Työkuva. Koe 1:n laajennuksien huuhtoutumiskerrosta kaivetaan. Kuvassa vasemmalta Olavi Tuovinen ja oikealla Seppo Kela. Kuvaussuunta on kohti luodetta.

Kuva 3. Näkymä Mouruniemen tyvestä kohti etelää. Edessä keltaisten lippujen luona on koeruutu 2.

Kuva 4. Koeruutu 2 turpeenpoiston jälkeen. Kvartsilöydöt huuhtoutumiskerroksen yläpinnasta osoittavat asuinpaikkapinnan jatkuvan Mouruniemen tyven keskiosassa. Suunta etelään.

Kuva 5. Näkymä Mouruhietä E:n "asuinpainauman" koeruudusta 3. Taustalla jäänpuskema rantavalli ja Mourujärven hiekkaranta.

Kuva 6. Koeruutu 3 mineraalimaan pintaan kaivettuna. Turvekerroksen poiston jälkeen kuoppa täyttyi nopeasti vedellä. Mitään muinaisjäännöksen viittaavaa ei havaittu. Suunta etelään.

Kuva 7. Piikärki KM38246:1 niemen nokkaan tehdyn koe 4:n sekoittuneesta pintamaasta (ruutu C). Löydön alapuolella on havaittavissa harmaata huuhtoutumiskerrosta. Suunta pohjoiseen.

Kuva 8. Koe 4 toisen kalvauskerroksen poistamisen jälkeen. Näkyvässä rikastumiskerros (B-horisontti).

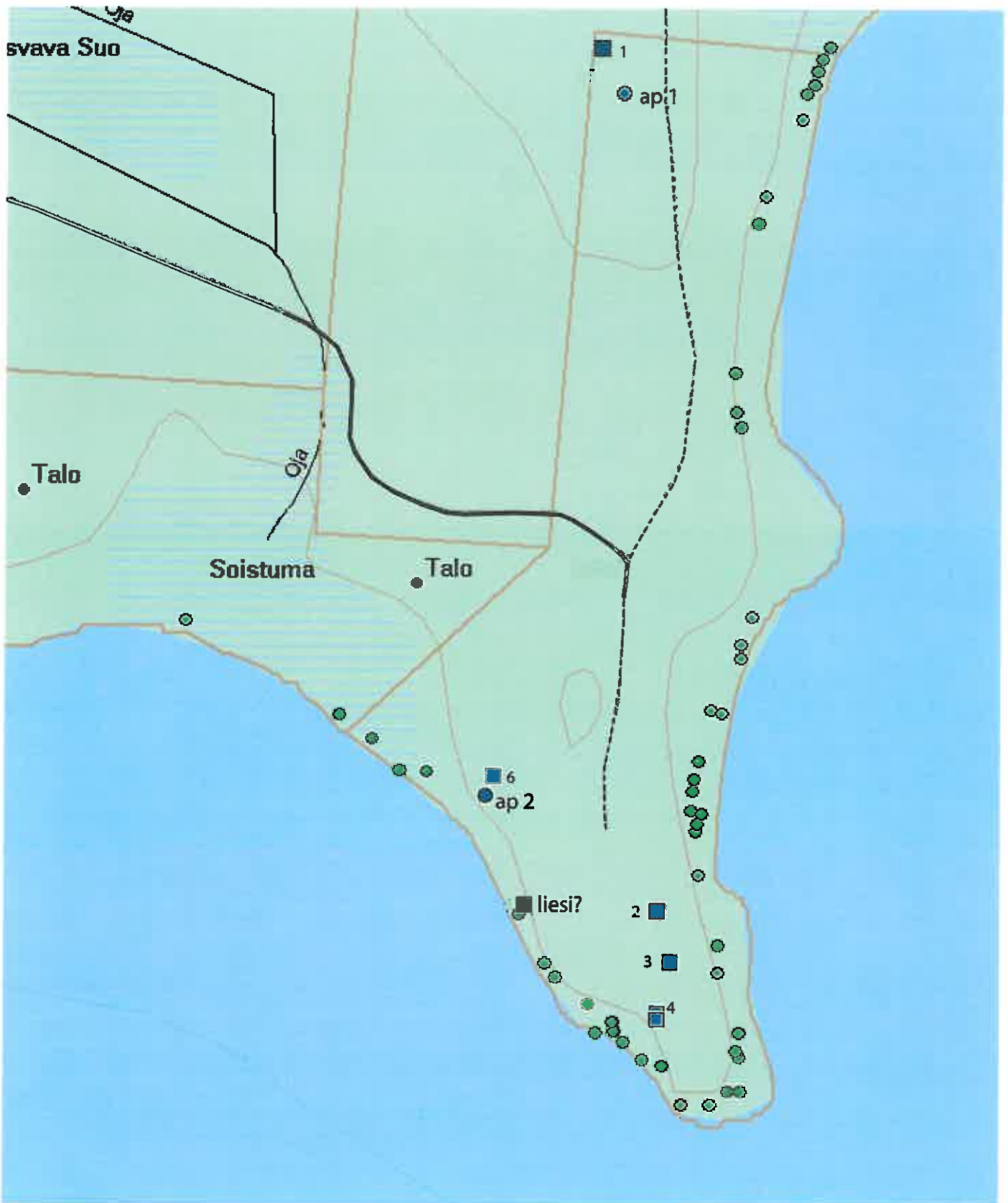

Kuva 9. Näkymä Mouruniemen länsipuolen rantapenkkaan. Kuvattu luoteeseen. Eroosiossa sortuva asuinpaikkapinta oikealla.

Kuva 10. Mouruniemen länsirannan kvartsilöytöjä sortuvasta rantapenkasta. Asuinpaikkapinta näyttäisi sijaitsevan rantaan muodostuneen kivisen vallin alapuolella.

LIITTEET

Liite 1. Yleiskartta arkeologisista havainnoista Mouruniemessä. Perustuu 16-17.6.2009 tehtyyn tarkastukseen.

0 25 50
m

- Kvartsilöytö/löytöjä
- Kuoppajännös
- Asumuspainanne
- Liesi?

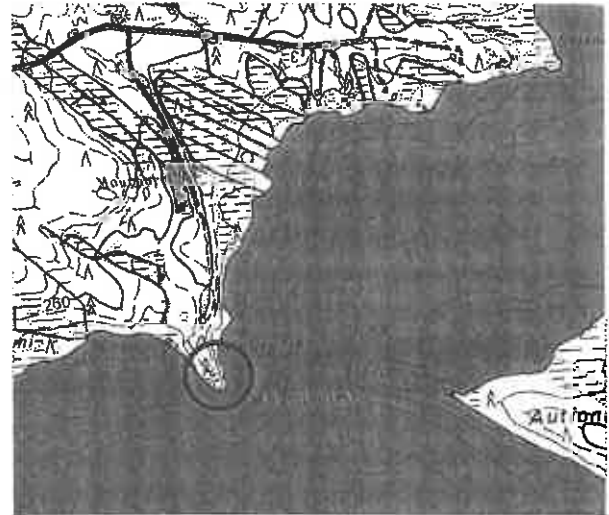
Liite 2. Museoviraston muinaisjäännösrekisterin kolme tunnettua muinaisjäännöskohdetta Mouruniemessä (Kartat ja teksti: Mika Sarkkinen, Pohjois-Pohjanmaan kiinteät muinaisjäännökset osa 4. Oulunkaaren seutukunnan pohjoisosa ja Koillismaan seutukunta 2003).

103. MOURUNIEMI (80)

Maakuoppia, asuinpaikka(?). II.
Kiitämä, Kaarelanniemi
4524 08 VALTANEN
x = 7323 44, y = 4488 17, z = n. 255 - 257,5

Kuusamon kirkolta n. 24 km itään, Kiitämän pohjoisrannalla Mourusalmen länsipuolisella niemellä. Paikalla on ainakin neljä pyöreää maakuoppaa, joiden halkaisija on n. 2 - 2,5 m ja syvyys n. 40 - 60 cm. Niemen kärjen törmistä on tavattu muutamia asuinpaikkaan viittaavia iskoksia.

Löydöt: KM 31702:1-2
Inv. 1975 A. Erä-Esko, Inf. 1976 S. Ervasti
Inv. 1999 M. Sarkkinen

101. MOURUHIETA W (157)

Kivikautinen asuinpaikka. II.
Kiitämäjärvi, Kaarelanniemi
4524 08 VALTANEN
x = 7323 57, y = 4487 86. z = n. 252,8

Kuusamon kirkolta n. 24 km itään, Kiitämän pohjoisrannalla Mouruniemen länsipuolisen hiekkarannan länsiosassa. Paikalla olevan mökin kohdalta loivan lahdelman rannasta rantatörmän alapuolelta vesirajasta on tavattu kvartsisiesine ja useita kvartsi-iskoksia. Rannansuunnassa havainnot rajoittuivat molemmin puolin rantakivikkoon.

Löydöt: KM 31712
Inv. 1999 M. Sarkkinen

102. MOURUHIETA E (158)

Kivikautinen asuinpaikka, asuinpainanteita(?). II.
Kiitämäjärvi, Kaarelanniemi
4524 08 VALTANEN
x = 7323 54-39, y = 4487 98 - 4488 20, z =. 252,8-255

Kuusamon kirkolta n. 24 km itään, Kiitämän pohjoisrannan Mouruniemen lounaisrannalla. Vesirajasta on tavattu kvartsisiesineitä ja -iskoksia. Harjanteen laen sorakuopasta lounaaseen, liki rantaa, on maakuoppa (halkaisija 2 m, syvyys n. 50 cm), tästä kaakkoon (ranta?)kiveys (n. 2 x 12 - 15 m) ja länsilounaaseen asuinpainauma (n. 4 x 4 m, syvyys 10 - 20 cm).

Löydöt: KM 31713
Inv. 1999 M. Sarkkinen